

Ігор Несвітайло

МОДЕЛЮВАННЯ ОБСТАВИН ВЧИНЕННЯ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

The article noted that modeling in investigative practice used for establishment of personality of the offender, the victim, the event of the crime. Created model helps the investigator to check available information and get a new one. Models are the source of evidential information and allow to study and explain the connections between the elements of the crime. Also modeling is a method of accumulation of criminalistic information concentrated in database for the identification and tracing of criminals. In the program of investigation is more often used retrospective modeling based on acquainted with the circumstances of the crime, material evidence and so on. Analysis of existing in criminalistics points of view allows to assert that criminalistic characteristic of murder by order forms the basis for constructing the model of crime committing. Thus considering of criminalistic understanding of a criminal act, criminalistic characteristic of murders by order may be defined as a system of information on ways of preparation, committing and concealment this type of crime (phasing character of an act), used instruments, features of personality of accomplices (organizer, mediator, performer), and also the victim, conditions of the circumstances of committing criminal plan, typical traces that reflect regular connections between them and are used in construction of versions for the purpose of resolving the tasks within the limits of investigation of the crime.

Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні характеризується не стільки збільшенням кількісних характеристик злочинності, скільки зростанням її якісних показників. Злочини проти життя і здоров'я людей становлять велику політичну й соціальну небезпеку. вбивства на замовлення, що значно поширилися в останні 5-10 років, вносять в життя суспільства особливий резонанс. Значною мірою це пов'язано зі специфічним характером розглядуваної категорії злочинів: застосуванням способів вбивства, небезпечних для життя багатьох людей (з використанням автоматичної зброї, вибухових пристроїв), особою потерпілих (жертвами стають посадові особи державних органів, політики, бізнесмени, працівники правоохоронних органів, журналісти).

Розслідування вбивств на замовлення являє собою значну складність для практичних працівників через їх ретельну підготовку, професіоналізм виконавців, наявність декількох суб'єктів злочину (замовника, посередника, виконавця), мінімальну кількість слідів.

Методиці розслідування вбивств присвячені роботи таких правознавців, як Т.В. Авер'янова, Ю.П. Алєнін, Ю.М. Антонян, Т.М. Арзуманян, В.П. Бахін, Л.Г.Відонов, А.І. Вінберг, А.В. Дулов, Г.Ю. Жирний, В.К. Звірбуль, А.Х.Кежоян, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова,

В.К. Лисиченко, Г.М. Мудьюгін, В.А. Образцов, М.О. Селіванов, В.І. Шиканов, М.П. Яблоков, Я.М. Яковлев та ін. В останні роки досліджували окремі проблеми розслідування вбивств на замовлення В.П.Бахін, А.І. Бородулін, В.І. Бояров, В.Ф. Глазирін, В.О. Коновалова, М.О.Селіванов, І.В. Сервецький, Б.Ф. Тимошенко, В.Ю. Шепітько та ін.

Незважаючи на значний внесок названих науковців у дослідження зазначеної проблеми, слідча практика недостатньо забезпечена теоретичними узагальненнями й науково обґрунтованими рекомендаціями, а такі питання, як моделювання обставин вчинення вбивств на замовлення, його поняття, зміст і взаємозв'язок окремих складових, взагалі залишаються маловивченими. Слід також зазначити, що питання моделювання обставин вчинення вбивств на замовлення тісно пов'язані з їх криміналістичною характеристикою, та раніше не були самостійним об'єктом вивчення, а якщо й аналізувалися, то лише в загальному контексті розробки методики розслідування вбивств. Таке становище ускладнює вирішення багатьох практичних питань розслідування.

Метою статті є дослідження особливостей застосування методу моделювання при встановленні обставин вчинення вбивств на замовлення.

Моделювання є засобом відображення і пізнання навколишнього світу і застосовується у різних галузях науки і практики, в тому числі слідчій. За допомогою моделювання висувуються і перевіряються різні гіпотези. У слідчій практиці цей метод використовується недостатньо. У криміналістичній літературі, як правило, розглядалися тільки окремі його сторони.

При моделюванні якого-небудь об'єкту може бути використаний не сам об'єкт, а модель, що заміщає його, яка є засобом отримання інформації про об'єкт, замінює його, дає нову інформацію про об'єкт¹. В.О. Штофф дає наступне визначення поняття моделі: Під моделлю об'єкта «розуміється мислена система, що уявляється або матеріально реалізується, яка здатна замінити його так, що її вивчення дає нову інформацію про цей об'єкт»².

При розслідуванні застосовуються особливі різновиди моделей і специфічні прийоми моделювання. Моделювання при виконанні слідчих (розшукових) дій використовується для перевірки вже наяв-

¹ Лузгин, И.М. (1981). *Моделирование при расследовании преступлений*. Москва: Юридическая литература, 7.

² Штофф, В.А. (1966). *Моделирование и философия*. Москва, Ленинград: Наука, 197.

них і отримання нових доказів, дослідження версій у випадках, коли безпосереднє вивчення об'єктів неможливе або недоцільне. Засоби і прийоми моделювання тут різноманітні (з метою отримання інформації про об'єкт, про яку-небудь ситуацію і т.ін.).

Теоретична модель складу злочину розробляється з урахуванням властивості злочину. Модель складу злочину є інструментом, що допомагає слідчому правильно застосовувати кримінальний закон.

Криміналістична модель поведінки суб'єкта у зв'язку із вчиненням злочину базується на кримінально-правовій моделі поведінки злочинця¹.

Моделі суб'єкта злочину – це моделювання об'єкту, тобто відображення поведінки злочинця до вчинення злочину, під час вчинення і після нього. Модель – кінцева форма знань, за якою йде перетворення дійсності².

Існують різні стадії моделювання, але вузлові стадії зазвичай зводяться до побудови, вивчення, перевірки і перетворення моделі³.

Моделювання в слідчій практиці застосовується для встановлення особи злочинця, жертви, події злочину. І у кожному конкретному випадку застосовується особливий метод, який залежить від об'єкту, що вивчається.

Створена модель допомагає слідчому перевірити наявну у нього інформацію і отримати нову. Моделі є джерелом доказової інформації і дозволяють досліджувати і пояснити зв'язки між елементами складу злочину. Моделювання є і методом накопичування криміналістичної інформації, сконцентрованої в обліках по встановленню і розшуку злочинців⁴.

Моделювання в слідчій практиці може бути як самостійною дією, так і елементом інших слідчих (розшукових) дій. Уявне моделювання є ефективним засобом розслідування злочинів, у тому числі і вбивств на замовлення. На початку розслідування слідчий володіє мінімумом інформації про подію злочину, про злочинця і мислене моделювання є тим пізнавальним засобом, який сприяє розкриттю злочину. С.В. Лаврухін пише, що побудова моделі-гіпотези можливо за наявності хоча би мінімуму інформації про моделюємий об'єкт, початкова модель якого підлягає перевірці і з гіпотези перетво-

¹ Лаврухін, С.В. (2006). *Поведение преступника как объект криминалистического моделирования*. Саратов, 268.

² Кутырёв, В.А. (1988). *Современное социальное познание*. Москва, 45.

³ Вартофский, М. (1988). *Модели. Репрезентация и научное понимание*. Москва: Прогресс, 60-61.

⁴ Лузгин, И.М. (1981). *Моделирование при расследовании преступлений*. Москва, 16-19, 79-86.

риться у форму достовірного знання про нього¹. Створена слідчим модель допомагає відновити подію злочину і встановити обставини у провадженні про вбивства на замовлення.

З двох напрямів моделювання – ретроспективного (встановлення сутності злочину) і перспективного (прогнозування наслідків злочину) – в програмі розслідування частіше використовується ретроспективне моделювання, що ґрунтується на ознайомленні з обстановкою вчинення злочину, речовими доказами і т.ін.

Центральне місце в ретроспективній моделі належить гіпотезі-версії, що будується за законами логіки. Вона містить в собі вірогідне пояснення фактів. Модель акумулює інформацію про подію злочину, отриману при проведенні слідчих (розшукових) дій і використовує у якості доказів, аналіз якої дозволяє скласти цілісну картину події.

Узагальнення та аналіз практики розслідування злочинів дозволило встановити ряд загальних та важливих для розкриття злочинів ознак. Подальші розробки в цьому напрямку призвели до формування поняття «криміналістична характеристика злочинів», визначенню елементів її змісту.

Криміналістична характеристика злочинів – це система даних про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду, яка відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові і перевірці слідчих версій для вирішення головних завдань розслідування.²

З урахуванням криміналістичного розуміння злочинного діяння, криміналістичну характеристику вбивств за замовленням слід визначити як систему відомостей про способи підготовки, вчинення і приховування цього виду злочинів (етапності діяння), про використанні знаряддя, особливості особи співучасників (організатора, посередника, виконавця), а також жертви, умови обстановки вчинення злочинного задуму, типові сліди, що відбивають закономірні зв'язки між ними і служать для побудови версії з метою вирішення відповідних завдань в межах розслідування злочину.³

¹ Лаврухин, С.В. (2006). *Поведение преступника как объект криминалистического моделирования*. Саратов, 310-311.

² Волынский, А.Ф. (1999). *Криминалистика*. Москва: Закон и право, ЮНИТИ; Герасимов, И.Ф., Драпкин, Л.Я. и др. (2000). *Криминалистика*. Москва: Высш. шк.; Шепітько, В.Ю. та ін. (2004). *Криміналістика*. Київ; Лисиченко, В.К. и др. (1988). *Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений*. Киев, 30.

³ Ермолович, В.Ф. (2001). *Криминалистическая характеристика преступлений*. Минск.; Лузгин, И.М. (1984). *Некоторые аспекты криминалистической характеристики и место данных о сокрытии преступлений*. Москва, 28; Митричев, С.П. (1983). *Методика расследования отдельных видов*

На наш погляд, криміналістична характеристика вбивства на замовлення дозволить побудувати модель вчиненого злочину.

Замовленим є умисне вбивство, яке вчиняється злочинцем за винагороду в інтересах третьої особи.

Таке вбивство має специфічний механізм організації і вчинення, дуже часто характеризується відсутністю безпосередніх зв'язків між замовником (організатором) і кілером (виконавцем злочину), попередніх стосунків між найманою особою і жертвою (вони не знайомі один з одним, не мають спільних інтересів, вбивця не зацікавлений особисто у смерті тієї чи іншої особи, а має тільки корисливий мотив). П.11 ч.2 ст.115 передбачає як обтяжуючу обставину вбивство, вчинене на замовлення.

Вбивства на замовлення вчиняються в умовах неочевидності. Тому бути абсолютно впевненим у тому, що такий злочин вчинений найманими особами, можна тільки після його розкриття та встановлення замовника. Однак цілеспрямована організація роботи по розкриттю замовлених злочинів передбачає їх діагностику на ранніх етапах.

Теорія криміналістики дозволяє сформулювати криміналістичні ознаки, які відрізняють вбивства на замовлення від інших умисних вбивств вже за наявності первинної інформації про подію злочину. До таких ознак належать: зухвалість злочину; використання автоматичної чи напіваавтоматичної зброї, вибухових пристроїв; залишення знарядь злочину на місці його вчинення; неприйнятність заходів, спрямованих на приховування трупа; велика кількість ушкоджень життєво важливих органів жертви (у багатьох випадках має місце «контрольний» постріл); відкритий характер багатьох злочинів; відсутність ознак інших складів злочинів за наявності у жертви грошей, цінностей, документів; соціальний стан жертви.

З урахуванням криміналістичного розуміння злочинного діяння, криміналістичну характеристику вбивств за замовленням варто визначити як систему відомостей про способи підготовки, вчинення й приховання даного виду злочинів (етапності діяння), про використовувані знаряддя, особливості особистості співучасників (організатора, посередника, виконавця), а також жертви, умовах обстановки

преступлений. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 10, 28; Пантелеев, И.Ф. (1975). *Методика расследования преступлений*. Москва, 9; Танасевич, В.Г., Образцов, В.А. (1976). О криминалистической характеристике преступлений. *Вопросы борьбы с преступностью*. Москва, 25, 93; Тищенко, В.В. (1997). Криминалистическая характеристика преступлений в структуре методики расследования. *Юридична освіта і правова держава*. Одеса, 250-256.

вчинення злочинного задуму, типових слідах, що відображають закономірні зв'язки між ними й які служать побудовою версій для вирішення завдань, що забезпечують розслідування злочину.

Вчиненню вбивств за замовленням завжди передує ретельна підготовка. Вона починається з виникнення наміру про вбивство конкретної особи у замовника й пошуку ним посередника або безпосереднього виконавця його злочинного задуму. Слід зазначити, що замовник може виступати в ролі організатора вбивства, тобто підбирає виконавців, розподіляє ролі між учасниками злочину, створює відповідні умови для досягнення злочинної мети, займається вибором і придбанням зброї тощо. Проте замовник може всі подібні дії перекласти по домовленості на іншу особу (інших осіб). Відбувається своєрідне приміряння можливостей потенційних виконавців до вчинення злочину. Залежно від обраної схеми (організатор – виконавець; організатор – посередник – виконавець), відбувається обмін інформацією, обговорюються умови.

Після того, як виконавець знайдений і отримана згода на вчинення вбивства, настає другий етап підготовчої діяльності – розробка сценарію самого злочину. Злочинці вивчають спосіб життя майбутньої жертви, її денний розпорядок, звички, хобі, з'ясовують умови й форми охорони, якщо вона є. Вони виїжджають на місце майбутнього вбивства, з'ясовують можливості застосування зброї, підшукують шляхи відходу. Аналіз цієї інформації дозволяє злочинцям вибрати найбільш удале місце й час для вчинення злочину, а також спосіб його вчинення. У необхідних випадках передбачають варіанти виманювання жертви під пристойним приводом з житла або запрошення з'явитися в конкретному місці.

На цьому етапі можлива організація засідки. Можливе спостереження виконавцем вбивства за пересуванням потенційного потерпілого. Подібні дії залежно від плану й розподілу ролей можуть здійснюватися організатором, посередником і виконавцем. Засідки влаштовуються за місцем проживання, роботи, у місцях відпочинку потенційної жертви.

Вбивства за замовленням найчастіше відбуваються за допомогою вогнепальної зброї.

Механізм вчинення вбивств за замовленням характеризується здійсненням певного переліку дій, що передбачають, на думку організатора, виконавця, а іноді й посередника, неможливість їхнього викриття.

Дії, що ускладнюють успішне розслідування вбивств за замовленням, можуть складатися:

а) у маніпуляціях із трупом вбитого (переміщення в інше місце, обезглавлення трупа, викрадення його одягу й предметів, що були при ньому;

б) у залишенні поблизу місця вчинення вбивства вогнепальної зброї, що служила засобом вчинення вбивства, транспортного засобу, використаного для доставки до місця вчинення вбивства, одягу злочинців;

в) знищення шляхом підпалу або вибуху названих вище предметів;

г) підготовка алібі. Вона може стосуватися кожного з учасників вбивства за замовленням і, як правило, готується заздалегідь.

Вбивства за замовленням, як правило, вчиняються спеціально організованою для цього групою, до складу якої входять обов'язково організатор і виконавець. Однак, як свідчить практика, нерідко до складу групи включається й посередник. Із кримінально-правової точки зору не виключена можливість наявності посібника й приховувача вбивства за замовленням.

Замовник вбивства є основним фігурантом, оскільки він ініціює і нерідко забезпечує тим чи іншим чином виконання злочину. В основному – це забезпечені люди, які мають легальні й нелегальні доходи, здатні оплатити «послуги» найманого вбивці. Всі вони відчують стосовно жертви почуття ворожості й звичайно не приховують цього від навколишніх.

Усіх замовників можна об'єднати на групи за родом їхньої діяльності й рівнем взаємин:

- лідери злочинних угруповань (замовляли злочини стосовно лідерів і членів конкуруючих злочинних груп, керівників державних, комерційних структур, які відмовилося від «послуг»);
- керівники комерційних структур (відстороняли своїх партнерів по бізнесу, конкурентів, лідерів злочинних груп, які вимагали гроші);
- представники дрібного бізнесу (усунення своїх партнерів, з якими починали бізнес).

Найбільш важким завданням для замовника є пошук виконавця. Він відшукується через знайомих, родичів, через засоби масової інформації, при чому перевага віддається тим особам, які раніше мали судимість. В окремих випадках виконавець розміщує оголошення в місцевій газеті, Інтернеті.

Якщо раніше виконавцями вбивств за замовленням, у більшості випадків, були професійні злочинці, особи без певного місця

проживання й занять, працівники невисокої й середньої кваліфікації, то згодом з'явилися професійні вбивці, для яких вбивства стали постійним джерелом доходів.

Існують різновиди найманих вбивць, названих пресою кілерами:

- кілер-одинак виконує окремі замовлення, іноді відмовляється від «невигідних замовлень» як з матеріальних міркувань, так і за умовами забезпечення особистої безпеки;
- професійні вбивці, що перебувають на постійному втримуванні злочинного угруповання, вони проходять спеціальну підготовку, регулярно тренуються;
- «завербовані» із числа колишніх або діючих військовослужбовців, працівників СБУ, МВС, охорони, осіб, які пройшли спеціальну підготовку;
- кримінальні елементи, які придбали необхідні навички в процесі участі у військових конфліктах, що мали місце на території країн СНД.

Важливо відзначити, що для вбивств за замовленням характерним є участь посередника. Наявністю такого суб'єкта визначається прагненням організатора сховати свою головну роль у злочинному діянні й уникнути покарання. Участь посередника у вбивстві за замовленням виключено в тих випадках, коли організатор сам особисто звертається до конкретної особи із пропозицією здійснити вбивство за винагороду. Як правило, це люди з оточення організатора: підлеглі, члени злочинних угруповань. Мотиви вчинення злочину посередниками бувають не тільки корисливими (одержання авторитету, надання послуг керівникові, знайомому).

Жертва вбивства за замовленням пов'язана з усіма елементами криміналістичної характеристики злочинів. Найбільший інтерес являє собою її зв'язок з організатором. Взаємозв'язки жертви й організатора різноманітні й простежуються по лінії спільності їх персонографічних, морально-психологічних, поведінкових, цільових, мотиваційних, просторово-тимчасових і інших відносин. Тому для розкриття «замовленого» вбивства важливого значення набуває ретельне вивчення особистості потерпілого, і зокрема сфери його діяльності, кола спілкування, інтересів, захоплень, матеріального становища, взаємин у родині, за місцем роботи, служби й т.п.

Серед жертв вбивства за замовленням переважають чоловіки. Висока чоловіча віктимність пояснюється тим, що ключові пости в політику, бізнесі, на виробництві займають представники чоловічої статі.

Виходячи з роду занять жертв, можливе розмежування потерпілих по наступних групах:

1. Особи, що займають керівні посади в державних і комерційних структурах. Це керівники фінансово-кредитних установ, виробничих об'єднань, торговельних підприємств, комплексів, фірм.

2. Лідери злочинних угруповань і співтовариств і їхні члени. Причиною їхніх вбивств був розподіл сфер злочинного впливу, конфліктні ситуації, пов'язані з розподілом влади, доходу; замовлення керівників комерційних структур, що відмовилися платити данина.

3. Представники вищих органів державної влади й управління.

4. Працівники правоохоронних органів у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків.

5. Працівники засобів масової інформації, які усувалися у зв'язку зі своєю діяльністю з викриття конкретних осіб у зловживаннях, порушеннях, злочинах.

6. Представники дрібного бізнесу усувалися за ініціативою своїх партнерів по бізнесу.

Обстановка вчинення злочину має важливе криміналістичне значення, перебуває в тісному взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики даного виду злочину.

У поняття «обстановка вчинення» злочину входить система різного роду взаємодіючих між собою об'єктів, явищ і процесів. Фактор часу, як правило, залежить від поводження жертви. Частіше вбивства відбуваються на шляху переміщення жертви, у тому числі й по дорозі додому, навіть у під'їзді будинку, за місцем мешкання жертви. Отже, фактор часу вчинення вбивства визначається розкладом життя жертви, а це у свою чергу визначає місце вчинення злочину.

Без вивчення місця події неможливо змодельювати картину вбивства, поводження жертви й дії злочинця, а звідси визначити місце, що підлягають огляду, для пошуку слідів і інших речових доказів. Аналіз практики свідчить, що місцями вчинення вбивств найчастіше були території, що примикають до житла (сходові площадки, ліфти). Вбивства відбувалися переважно ранком до початку робочого дня та по його закінченні.

У випадках, коли як засоби вчинення вбивства за замовленням використовуються вибухові пристрої, місцем вбивства найчастіше обирається транспортний засіб, яким користується потенційна жертва.

Важливим елементом характеристики зазначеної категорії злочинів є сліди злочину, оскільки вони несуть важливу доказову інформацію про спосіб вчиненого злочинного діяння, засоби його

вчинення, виконавців і інші важливі для повноти розслідування обставини.

Основним джерелом слідів вбивства за замовленням є механізм його вчинення, тобто характер і послідовність дій з підготовки, вчинення й приховування злочину. Однак завжди на одязі та тілі потерпілого утворюються сліди від засобів вчинення вбивства.

У випадках, коли вбивство вчинене за допомогою вогнепальної зброї, на тілі й одязі потерпілого утворюються сліди пострілу: вхідні (вихідні) отвори; залишаються стріляні гільзи, в тілі – кулі; сліди близького пострілу (сліди кіптяви, металевої пилу, незгорілі порошинки, сліди полум'я й дії порохових газів тощо).

Виявляються також сліди взуття потерпілого і підозрюваного; сліди транспортного засобу, використаного вбивцею для доставки на місце вчинення злочину або швидкого виїзду з нього.

У якості висновку можливо стверджувати, що вбивство на замовлення – це не тільки новий вид особливо тяжких злочинів, але і складні у розкритті злочинні діяння.

Складність їх визначається недоробкою методики їх розслідування, різноманітними умовами, що утворюються учасниками злочину в процесі підготовки, вчинення і приховування своєї участі в злочині, тобто є складним за способом вчинення злочину. Тому дуже важливо зібрати якнайповніші дані по кожному з елементів криміналістичної характеристики, яка повинна стати основою для складання інформаційної моделі вбивства за замовленням, а також основою для планування роботи слідчо-оперативної групи, моделювання слідчих (розшукових) дій. У інформаційну модель вбивства на замовлення входять: дані про особу злочинця, дані про особу потерпілого, спосіб вчинення злочину, обстановку вчинення злочину, слідову картину вчинення злочину, – які повинні розглядатися в тісному взаємозв'язку.

Література:

1. Вартофский, М. (1988). *Модели. Репрезентация и научное понимание*. Москва: Прогресс, 60-61.
2. Вольтинский, А.Ф. (1999). *Криминалистика*. Москва: Закон и право, ЮНИТИ.
3. Герасимов, И.Ф., Драпкин, Л.Я. и др. (2000). *Криминалистика*. Москва: Высш. шк.
4. Ермолович, В.Ф. (2001). *Криминалистическая характеристика преступлений*. Минск.
5. Кутырёв, В.А. (1988). *Современное социальное познание*. Москва, 45.
6. Лаврухин, С.В. (2006). *Поведение преступника как объект криминалистического моделирования*. Саратов, 310-311.

7. Лисиченко, В.К. и др. (1988). *Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений*. Киев, 30.
8. Лузгин, И.М. (1981). *Моделирование при расследовании преступлений*. Москва: Юридическая литература, 7.
9. Лузгин, И.М. (1984). *Некоторые аспекты криминалистической характеристики и место данных о сокрытии преступлений*. Москва, 28.
10. Митричев, С.П. (1983). *Методика расследования отдельных видов преступлений. Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев, 10, 28.
11. Пантелеев, И.Ф. (1975). *Методика расследования преступлений*. Москва, 9.
12. Танасевич, В.Г., Образцов, В.А. (1976). *О криминалистической характеристике преступлений. Вопросы борьбы с преступностью*. Москва, 25, 93.
13. Тищенко, В.В. (1997). *Криминалистическая характеристика преступлений в структуре методики расследования. Юридична освіта і правова держава*. Одеса, 250-256.
14. Шепітько, В.Ю. та ін. (2004). *Криміналістика*. Київ.
15. Штофф, В.А. (1966). *Моделирование и философия*. Москва, Ленинград: Наука, 197.